

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

LÊ THỊ THANH BÌNH

**GIẢI PHÁP GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG
Ở HÀ NỘI**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Hà Nội - 2020

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

LÊ THỊ THANH BÌNH

**GIẢI PHÁP GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG
Ở HÀ NỘI**

Ngành: Kinh tế phát triển

Mã số: 9 31 01 05

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Thành Công

Hà Nội - 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong Luận án là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nào.

Tác giả

Lê Thị Thanh Bình

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục tiêu, đối tượng, phạm vi nghiên cứu của đề tài.....	3
3. Cơ sở lý thuyết tiếp cận.....	5
4. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu	6
5. Khung phân tích của đề tài.....	9
6. Đóng góp mới về khoa học của luận án.....	11
7. Cấu trúc của đề tài:.....	11
Chương 1: TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	12
1.1. Tổng quan tình hình nghiên cứu nước ngoài	12
1.1.1. Nghèo và các chiều cạnh của nghèo nói chung	12
1.1.2. Các vấn đề của nghèo ở đô thị.....	13
1.1.3. Một số khía cạnh giải pháp nhằm giảm nghèo hiệu quả ở đô thị	15
1.2. Tổng quan tình hình nghiên cứu trong nước	18
1.2.1. Một số đặc trưng của nghèo đô thị ở Việt Nam.....	18
1.2.2. Tình trạng nghèo ở một số đô thị của Việt Nam	19
1.2.3. Một số khuyến nghị giảm nghèo bền vững ở đô thị Việt Nam.....	21
1.3. Một số tổng kết từ nghiên cứu tổng quan	23
Chương 2: CÁC VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG Ở ĐÔ THỊ	27
2.1. Nghèo và giảm nghèo	27
2.2. Nghèo đô thị	32
2.2.1. Khái niệm và lý thuyết về nghèo đô thị.....	32
2.2.2. Đặc trưng của nghèo ở đô thị	36
2.3. Giảm nghèo bền vững đô thị	38
2.3.1. Khái niệm	38

2.3.2. Các tiêu chí đánh giá giảm nghèo bền vững đô thị	40
2.4. Giải pháp giảm nghèo bền vững đô thị	43
2.4.1. Nguyên nhân nghèo đô thị và các yếu tố tác động đến giảm nghèo bền vững đô thị	43
2.4.2. Giải pháp giảm nghèo bền vững đô thị	50
2.5. Kinh nghiệm của nước ngoài và trong nước về giảm nghèo bền vững ở đô thị và một số bài học rút ra	52
2.5.1. Kinh nghiệm một số nước	52
2.5.2. Kinh nghiệm giảm nghèo bền vững của một số địa phương trong nước (hiện đang có tỷ lệ hộ nghèo là 0% theo báo cáo của Bộ lao động thương binh và Xã hội 2019)	56
2.5.3. Một số bài học kinh nghiệm	59
2.6. Tiểu kết chương	60
Chương 3: THỰC TRẠNG VÀ CÁC GIẢI PHÁP GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG Ở ĐÔ THỊ HÀ NỘI (Nghiên cứu tập trung khu vực thành thị)	62
3.1. Tổng quan tình hình kinh tế - xã hội của Hà Nội thời gian qua	62
3.2. Chuẩn nghèo của Việt Nam, Hà Nội thời gian qua	65
3.2.1. Chuẩn nghèo các giai đoạn của Chính phủ	65
3.2.2. Chuẩn nghèo các giai đoạn của Hà Nội	67
3.3. Thực trạng giảm nghèo bền vững ở đô thị Hà Nội thời gian qua	68
3.3.1. Diễn biến giảm tỷ lệ hộ nghèo về thu nhập và nghèo đa chiều của đô thị Hà Nội giai đoạn (2006 – 2019)	68
3.3.2. Tình trạng thu nhập, chi tiêu, hoạt động tín dụng và tiếp cận các dịch vụ xã hội cơ bản thời gian qua	71
3.3.3. Phân tích tình trạng nghèo đa chiều khu vực thành thị Hà Nội thông qua đánh giá thiếu hụt các nguồn lực theo tiếp cận khung sinh kế của DFID	84
3.3.4. Đánh giá chung về thực trạng nghèo đô thị Hà Nội thời gian qua	105

3.4. Giải pháp thực hiện giảm nghèo của Hà Nội thời gian qua	108
3.4.1. Giải pháp thực hiện giảm nghèo về thu nhập giai đoạn 2010 - 2015.....	108
3.4.2. Giải pháp thực hiện giảm nghèo đa chiều giai đoạn từ 2016 đến nay	110
3.4.3. Một số đánh giá về kết quả giảm nghèo và các giải pháp thực hiện giảm nghèo bền vững đã đạt được của Hà Nội thời gian qua.....	114
3.5. Tiểu kết chương	125
Chương 4: GIẢI PHÁP GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG ĐÔ THỊ HÀ NỘI GIAI ĐOẠN HIỆN NAY VÀ ĐẾN NĂM 2025.....	127
4.1. Bối cảnh mới của Hà Nội về Phát triển kinh tế - xã hội và giảm nghèo bền vững.....	127
4.1.1. Phát triển kinh tế - xã hội của Hà Nội.....	127
4.1.2. Giảm nghèo bền vững của Hà Nội	129
4.2. Đề xuất hướng chính sách chung về giảm nghèo bền vững ở đô thị	130
4.2.1. Về khía cạnh kinh tế.....	130
4.2.2. Về khía cạnh xã hội, văn hóa.....	132
4.2.3. Về khía cạnh môi trường	134
4.3. Các khuyến nghị giải pháp giảm nghèo bền vững đô thị Hà Nội.....	135
4.3.1. Một số khuyến nghị giải pháp chung giảm nghèo bền vững đô thị Hà Nội từ những hạn chế về kết quả giảm nghèo và giải pháp thực hiện giảm nghèo.....	135
4.3.2. Một số khuyến nghị giải pháp giảm nghèo bền vững cụ thể dựa trên kết quả điều tra, phân tích 4 địa bàn thành thị của đô thị Hà Nội	141
KẾT LUẬN	145
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC ĐÃ CÔNG BỐ CỦA TÁC GIẢ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN	148
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	149
Phụ lục.....	156

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

STT	Từ viết tắt	Diễn giải
1	ASXH	An sinh xã hội
2	BHYT	Bảo hiểm y tế
3	BRT	Xe Buýt nhanh/Buýt tốc hành
4	CBN	Phương pháp Chi phí cho Nhu cầu Cơ bản
5	CNH-HĐH	Công nghiệp hóa - hiện đại hóa
6	CSGN	Chính sách giảm nghèo
7	CSXH	Chính sách xã hội
8	CTMTQG-GN	Chương trình Mục tiêu Quốc gia về giảm nghèo
9	FAO	Tổ chức Lương thực và Nông nghiệp Liên Hiệp Quốc
10	GDP	Tổng sản phẩm quốc nội
11	GINI	Chỉ số Bất bình đẳng thu nhập
12	GIS	Hệ thống thông tin địa lý
13	GN	Giảm nghèo
14	GNBV	Giảm nghèo bền vững
15	GRDP	Tổng sản phẩm trên địa bàn
16	HDI	Chỉ số phát triển con người (Human Development Index)
17	HPI	Chỉ số nghèo con người (Human Poverty Index)
18	IPRCC	Trung tâm giảm nghèo Quốc tế ở Trung Quốc
19	KH-UBND	Kế hoạch - Ủy ban nhân dân
20	KT3, KT4	Đăng ký tạm trú dài hạn và có thời hạn
21	KT-XH	Kinh tế - xã hội
22	LĐTĐ & XH	Lao động Thương binh và Xã hội

23	MDGs	Các Mục tiêu thiên niên kỷ
24	MPI	Chỉ số nghèo đa chiều (Multidimensional Poverty Index)
25	PTBV	Phát triển bền vững
26	QĐ/LĐTBOXH	Quyết định/ Lao động Thương binh Xã hội
27	SDGs	Các mục tiêu phát triển bền vững mới
28	TCTK	Tổng Cục Thống kê
29	TFP	Năng suất nhân tố tổng hợp
30	THPT	Trung học phổ thông
31	UBND	Ủy ban nhân dân
32	UNDP	Chương trình Phát triển Liên hợp quốc
33	UNICEF	Quỹ Nhi đồng Liên hợp quốc tại Việt Nam
34	UPS	Báo cáo theo dõi nghèo đô thị
35	VHLSS	Bộ dữ liệu khảo sát mức sống hộ gia đình
36	WB	Ngân hàng Thế giới
37	XĐGN	Xóa đói giảm nghèo
38	XHH	Xã hội hóa
39	DVXHCB	Dịch vụ xã hội cơ bản

DANH MỤC BẢNG

Bảng 3.1. Chuẩn nghèo và chuẩn cận nghèo tính theo thu nhập bình quân đầu người các giai đoạn của Hà Nội	67
Bảng 3.2. Chuẩn nghèo và cận nghèo theo tiêu chuẩn đa chiều giai đoạn 2016 – 2020 của Hà Nội	68
Bảng 3.3. Kết quả giảm tỷ lệ hộ nghèo về thu nhập giai đoạn (2006 – 2015) của Hà Nội so với một số vùng và địa phương thời gian qua	69
Bảng 3.4. Xếp hạng tỷ lệ hộ nghèo về thu nhập giai đoạn (2006 – 2015) của Hà Nội so với các vùng và một số địa phương	69
Bảng 3.5. Kết quả giảm tỷ lệ hộ NĐC giai đoạn (2016 – 2019) của Hà Nội .	70
Bảng 3.6. Thu nhập bình quân/tháng khu vực thành thị và nông thôn.....	71
Bảng 3.7. Chi tiết các khoản thu nhập bình quân đầu người/tháng khu vực thành thị, nông thôn	73
Bảng 3.8. Chi tiêu bình quân/trên tháng khu vực thành thị và nông thôn	75
Bảng 3.9. Chi tiết các khoản chi tiêu khu vực thành thị	75
Bảng 3.10. Chi tiết các khoản chi tiêu khu vực nông thôn	76
Bảng 3.11. Hoạt động tín dụng khu vực thành thị/nông thôn.....	77
Bảng 3.12. Số hộ nghèo nông thôn và thành thị thiếu hụt các DVXHCB.....	81
Bảng 3.13. Số hộ cận nghèo nông thôn và thành thị bị thiếu hụt các DVXHCB .	83
Bảng 3.14. Số hộ nghèo của Hà Nội bị thiếu hụt tiếp cận DVXHCB năm 2018 và năm 2019	84
Bảng 3.15. Đánh giá lại tình trạng thiếu hụt theo 10 chỉ báo về DVXHCB đối với các diện NĐC.....	86
Bảng 3.16. Tỷ lệ hộ hoạt động kinh doanh buôn bán nhỏ lẻ	89
Bảng 3.17. Mức độ cải thiện thu nhập của các hộ có hoạt động buôn bán nhỏ lẻ.....	90
Bảng 3.18. Tỷ lệ chi tiêu ưu tiên tại thời điểm điều tra của các hộ	90

Bảng 3.19. Đánh giá các chỉ tiêu sẽ ưu tiên nếu có thu nhập cao hơn hiện tại	90
Bảng 3.20. Tình trạng nhà ở của các hộ.....	91
Bảng 3.21. Diện tích nhà ở bình quân đầu người dưới 8m ²	91
Bảng 3.22. Đánh giá chất lượng nước sinh hoạt.....	92
Bảng 3.23. Quy mô nhân khẩu của hộ theo thực tế.....	92
Bảng 3.24. Tình trạng lao động nằm ngoài độ tuổi lao động.....	93
Bảng 3.25. Tình trạng việc làm của các thành viên.....	94
Bảng 3.26. Lĩnh vực việc làm cải thiện mức sống tốt hơn và có khả năng giúp các hộ thoát nghèo cao (theo ý kiến người trả lời).....	95
Bảng 3.27. Tỷ lệ hộ có thành viên đã được đào tạo nghề 5 năm qua.....	96
Bảng 3.28. Ý kiến của các hộ điều tra về việc đào tạo nghề nếu: có chất lượng, đáp ứng được nhu cầu, có việc làm phù hợp sẽ giúp thoát nghèo cao.....	96
Bảng 3.29. Tình trạng hộ có thành viên bị bệnh nặng hoặc tai nạn.....	97
Bảng 3.30. Tiếp nhận các thông tin, chương trình chăm sóc sức khỏe.....	98
Bảng 3.31. Tỷ lệ hộ tiếp nhận các thông tin về tình hình phát triển kinh tế... ..	98
Bảng 3.32. Đánh giá và xếp hạng các hình thức truyền thông về mặt thông tin giúp thoát nghèo.....	99
Bảng 3.33. Các ý kiến đánh giá về vai trò của các tổ chức đoàn thể trong các hoạt động hỗ trợ phát triển kinh tế giúp các hộ thoát nghèo.	99
Bảng 3.34. Định nghĩa các biến độc lập trong mô hình.....	101
Bảng 3.35. Kết quả mô hình hồi qui với biến phụ thuộc là nghèo/Thoát nghèo.	102

DANH MỤC HỘP

Hộp 3.1: 10 chỉ báo xác định thiếu hụt DVXHCB.....	68
Hộp 3.2.....	97
Hộp 3.3.....	100